

SEXTA HORA SEDIT SUPER PUTEUM.

Gloria. Sæculorum. Amen. Edificavit Moyses. Alias oves. Benedictus Dominus. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. Beata es.

SEPTEM SUNT SPIRITUS ANTE THRONUM DEI.

Gloria. Sæculorum. Amen. Hierusalem respice. Sapientias ædificavit sibi domum. Hoc jam tertio. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. Gloriosæ Virginis.

OCTO SUNT BEATITUDINES,

Gloria. Sæculorum. Amen. Angeli eorum. Justorum animæ. Amen, amen dico vobis. Malos male perdet. Adorna thalamum. Deus adjuvat. Beatus vir qui suffert. Si ignes adhib. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. Beatam me dicent.

Gloria Patri. Sæculorum. Amen.

Primo pro culmine tuæ quærere justitiæ, Domine, veri summi quoque lumen fac nos; petimus ut in cælo semper tibi jubilemus. Amen.

Rorate, cæli. Susecepimus. Gaudeamus. Sæculorum. Amen. Gaudete in Domino. Etenim sederunt. Statuit ei Dominus. Amen. Dominus dabit. Ecce virgo. Vide-runt omnes. Gloria Patri. etc.

Gloria. Sæculorum. Amen.

Secundumque legis verbum mutua, quo dilectionem Dei et proximi, Christi, mandasti colore, quæ per hæc geminæ observantiæ præcepta reddamus. Amen.

Veni et ostende. Vultum tuum. Ecce advenit. Amen. Hierusalem. Exiit sermo. Dominus Jesus. Gloria Patri, etc.

Gloria. Sæculorum. Amen.

Tertia te die, Christe, resurgere, mundo ferre lumen credimus. O alma, fac nos et tuum semper laudare nomen, et in patriæ te æternæ regione cernentes sedere. Amen.

Ego autem. Confessio et pulchritudo. Repleatur. Amen. Beatus servus. Christus resurgens. Gustate. Gloria Patri, etc.

Gloria. Sæculorum. Amen.

Quarta te noctis Christe vigilia discipulis dare

A cæleste solamen nos humiles fatentes, te canentes, laudantes, tuæque nomen potentia nos quaternæ tuæ evangelicæ vocis da cognoscere munimen.

Prope esto. Sacerdotes tui. Omnis terra. Sæculorum. Amen. Resurrexi. Misericordia. In voluntate. Amen. Exsulta. Vidimus. Feci iudicium. Gloria Patri.

Gloria. Sæculorum. Amen.

Quinque tu, Domine, in cælum virgines, te recipere, dignatus est plebis tuæ verbis revelare, signis et ostendere. Sensus ecce nostros in te precamur, Domine, te disponere. *Loquebar. Circumdederunt me, Lætare, Hierusalem. Domine, in tua. Amen. Domine refugium. Verba mea. Ecce Deus. Amen. Servite Domino. Justus Dominus. Signa eos. Gloria Patri, etc.*

Gloria. Sæculorum. Amen.

B Sexta, tuæ, Christe, præsentia corporalis hora resplendet, fontem Ecclesiæ vitam tribue salientem aquæ vivæ, fervore quoque plenæ gratiæ hanc semper accende.

Hodie sciatis. In medio. Quasi modo geniti. Amen. Diffusa est gratia, In splendoribus. Pascha nostrum. Gloria Patri, etc.

Gloria. Sæculorum. Amen.

Septemplacem te nunc quoque nobis adesse deprecamur, alma Paraclete, nostræ mentes ut tuæ gratiæ semper exuberent perfecto munere; quæque nocent exstingue, et cuncta, quæ proficiunt, accende semper amoris igne:

Puer natus est. Venite, benedicti. Viri Galilæi. Amen. Dicite pusillaminis. Tolle puerum. Factus est repente.

C *Glor. Patri, etc.*

Gloria. Sæculorum. Amen.

Octo, pie Christe, lucide, beatitudines evangelicæ gratiæ plebi tuæ præbe benignus, et clemens sempiterna requie refove sine fine credentes in te.

Ad te levavi, Domine, ne longe. Spiritus Domini. Amen. Lætabitur justus. Invocavit me. Probasti, Domine. Amen. Video cælos. Responsum. Hoc corpus. Gloria Patri, etc.

BERNONIS

ABBATIS AUGIÆ DIVITIS

EPISTOLÆ

(Apud RP. Bernardum Pezium, *Cod. diplom.-hist.-epist., Thesauri Anecd. tom. V, p. III, p. 201.*)

EPISTOLA PRIMA.

AD VO. ABBATEM.

Ab illo nunquam divelli vellet.

Domino Vo. summa veneratioue colendo, ac splen-

D dido abbatum speculo, BERNO sancti Benedicti discipulorum clientulus, quidquid patri filius, domino servus.

Suavissimo virtutum tuarum odore, Pater bea-

tissime, semel aspiratus, nunquam, sit posset fieri, jucundissima harum assiduitate vellem privari. Hinc mihi dies noctesque tali aestuanti desiderio nulla res refrigerio esse poterit alia, nisi sola optatissimi vultus tui præsentia. Quam quia non coram nequeo, saltem præsentium litterarum officio interim saluto, interque charitatis vulnera (*vulnerata*, inquit Sponsa, *charitate ego sum*) hujusmodi vocator cum Psalmista: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ et volabo et requiescam?* Quo nisi sub umbra culminis tui? ubi si cum passeribus, id est, veris Christi pauperibus, nunc nidificando requiescerem, me quandoque ex eorum numero futurum esse non desperarem de quibus Isaias loquitur dicens: *Sancti qui sperant in Domino mutabant fortitudinem, assument pennas ut aquilæ, volabunt et non deficient.* De quorum collegio tu, qui es dulce decus nostrum omniumque diadema monachorum indubitanter existens, jam spreto mundi hujus desiderio, cum his de quibus dictum est: *Ibunt de virtute in virtutem, fortitudinem mutasti jam vehut aquila reviviscendo, sumptis virtutum pennis ad alta volasti, nec in infirmitate corporea deficiens, sed potius cum Apostolo proficiens et dicens: Quando infirmior, tunc fortior sum.* Et quia illius divinæ promissionis compos existere meruisti, quæ dicit: *Sustollam te super altitudinem terræ, me, quæso, ad te sic exclamantem exaudi: Trahe me post te, quatenus in odore unguentorum tuorum me currente, illa hæreditate tecum merear participari, quam Dominus dignatus est tibi polliceri: Et dabo tibi, inquit, hæreditatem Jacob patris tui.*

EPISTOLA II.

AD GERONEM SEU JERONEM ARCHIEPISCOPUM MAGDEBURBENSEM.

Gratulatur ei pacem imperii, commendatque monasterii sui res, ac regulas episcopatum sancte administrandi exponit.

Domino apostolicæ dignitatis apice sublimato G. Parthenopolitano archiepiscopo, B. Dei Matris ac Virginis servus, intimæ devotionis cultum, perfectæque fidei integritate referum,

Gloriam laudis Deo angeli merito cecinerunt in excelsis, quando nuper hominibus bonæ voluntatis, per vestræ sollicitudinis curam ipso auctore Deo tantum pacis effulsit in terris. Siquidem hujus salutiferæ pacis donum cum universis spe ad superna tendentibus votis omnibus sit adoptandum, specialius tamen Christi sacerdotibus, non modo inquirendum, verum juxta Psalmistæ vocem præ omnibus est persequendum: *Inquire, inquit, pacem et persequere eam.* Cujus rei non immemor Apostolus ait: *Pacem et sanctimoniam sequimini, sine qua nemo videbit Deum.* Sed et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, peracta carnis dispensatione ad Patrem reversus, hanc discipulis suis commendavit attentius, quatenus dulcissimo hujusmodi pignore velut ultimo vale divinitus consolati, in cælesti Jerusalem, quæ interpretatur *visio pacis*, ipsius

quandoque perfrui merereatur visione Redemptoris.

In hujus itaque pacis studio dum animum vestrum tum populorum fama, cum ipsa rerum experientia, intentum esse cognovimus, immensas largitori omnium gratias referimus, quia de virtutum vestrarum profectu tanto uberius gratulamur, quanto per veræ charitatis effectum menti vestræ arcius amando colligamur. Unde per has beatitudinem vestram litteras nimium salutantes, sollicitè curavimus adronere, quatenus bonum pacis, quod exterius in mundo necessario agitis, circa domesticos quoque fidei ob quietem ærvorum et ancillarum Dei interiorius exercere non negligatis, quo per ipsorum merita intercessionem quandoque pervenire valeatis ad regna polorum.

Sed hæc interim omittentes intimamus quæ nobis adjaceant incommoditates. Nam noveritis multis æmulorum insidiis nos patere, qui omnino quietis nostræ studio invident, ita ut omni artis ingenio elaborent, si quo modo pias ac religiosas regis majestatis aures sinistris rumoribus de nobis nostrisque mentiando possint inficere, et quiddam de rebus ad nostrum usum pertinentibus quoquo modo interceptere, ut vobis ex parte constat manifestum esse; et, quod gravius imis viscerum suspiriis est ingemiscendum, hi præcipue in hac parte videntur notabiles, qui sub habitu venerationis specietenus prætendunt formam sanctitatis. Quia, si veraciter eorum interiora morum probitate exterioribus concordarent, nequaquam adhuc per vitium sæculo fidem servarent. Verum cujuscunque sint ordinis vel conditionis, callidæ ac inimicæ eorum tergiversationi providentiæ vestræ clypeum humiliter petimus opponi, ne quidem arte maligna nostra apud Dominum nostrum possit lædi innocentia.

Cæterum in hujus schedulæ calce nostram parumper, quæsumus, animadvertite commonitorium, et si minus eloquentiæ melle sapidum. Nimio enim vestri amoris igne succensi, dulce habemus vestram diutius clementiam affari, utpote cujus jucundissimæ memoriæ suavitas ex primo cognitionis nostræ tempore a tabula cordis nostri nullo oblivionis stylo potuit aboleri. Congratulamur nempe sic temporali vestræ gloriæ, ut potius optemus vos modis omnibus aptari beatitudine perpetuæ. Quod tunc digne de vobis fieri potest, si dignitatis vestræ officium diligenter attenditis: si qualem episcopum oporteat esse apostolica lectione, vigili meditatione perquiritis: si in mundo, qui in maligno positus est, corporis estis necessitate, in cælestibus autem conservamini mentis contemplatione, ut possitis illud Apostoli proclamare: *Nota autem conversatio in cælis est.*

Oportet etiam ut talentum Regis familiaritatis in miseria et afflictione positus pie ac misericorditer per intercessionis auxilium subveniando, Domino, a quo illud percepistis, recortaris eum lucro. Et hanc observationis regulam omni nisi implere contendite, ut dum in activi laboris studio diem consumistis, in usum quietæ contemplationis per orationis

instantiam nocte resumatis. Itemque, redeunte mane diluculo, priusquam quidpiam operis incipiatis, lectioni divinæ operam detis, quatenus his, lectionis videlicet in mane, orationis in vespere, vicissim studiis exercitati, ea quæ in medio actualium operum negotia versantur, in die puriori, mentis oculo, Christo auspice; valeatis discernere.

At quia non est in homine via ejus, sed a Domino diriguntur gressus ejus, ipse assidua prece ad cor signandum, et ad gressus operum dirigendum est invitandus, qui in Canticis Canticorum sponsæ suæ, sanctæ videlicet animæ, hortando dignatus est dicere: *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum*, ut videlicet per cordis cogitationem intus sit charitas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta, et foris eadem cordis devotio monstretur in proximorum condescensione per bonam operationem, ut ex bonis operibus vos considerantes glorificent Patrem vestrum in cælis.

Hujusmodi, pastor amantissime, signaculis intus cordis cogitationes ac de foris brachiorum vestrorum opera jugiter signate, quatenus corde et corpore, velut vas electionis mundatum atque signatum, illud Zorobabelis ad vos a Domino dirigatur promissum: *Assumam te, serve meus, et ponam te quasi signaculum, quia elegi te, dicit Dominus.*

Verum quoniam a bono pacis cepit exordium nostræ narrationis, libet in ejusdem commemoratione finem sermoni imponere. Igitur si nomini vestro *Jero, Salem* jungatur dictio, visionem pacis indicare videtur absque dubio, una duntaxat littera ob certam futuræ coronæ significationem in medio pro U posita, ut ex hoc liquido colligatur quia, si sanctitas vestra in hac convalle lacrymarum pro pace et unitate catholicæ matris Ecclesiæ sollicitè insudaverit, sicut nunc pacis participatur vocabulo, ita ejusdem quandoque visione perfruatur in præmio.

EPISTOLA III.

AD HEINRICUM II IMPERATOREM.

Celebrat ejus virtutes, gratiasque ei pro collatu sibi Augiæ præfectura agit, ac læta omnia precatur.

Domino suo, Christianæ religionis propagatori orthodoxo, HEINRICO imperatori augusto, nec non terrarum marisque domino, honorifice a Deo sublimato atque coronato, BERN., suorum meritis extremus, humillimæ devotionis obsequia cum orationum instantia.

Jure immenso cordis jubilo grates rerum omnium persolvimus Domino, qui, in modum excelsæ pyramidis, vestræ dignitatis magnificentiam universis superexcellere fecit regnis. Quæ non immerito hujus pulcherrimi schematis decori comparari posse creditur, cum gloriæ vestræ fama super cunctos ubique gentium dominantes ita excelsi verticis sublimitatem extollendo emineat, ut in sui admirationem cunctorum aspectus alliciat. In vestræ etenim mentis arcem, omnigenerarum virtutum idea conscendens

PATROL. CXLII.

A se velut speculum inspiciendi omnibus præbet, in qua fides patriarcharum fulget, spes prophetarum splendet, charitas apostolorum supereminens pollet, ac per hoc Deo auxiliante cum David fortiter vindicatis regna, et cum Salomone pacifice gubernatis imperia. Quod si, adhuc in præsentis sæculi salo fluctuantes, varios bellorum eventus sustinetis, et juxta illud Jacob patriarchæ videantur vos exasperare et jurgari, invideantque habentes jacula, venient autem dies in quibus, juxta eundem patriarcham, *sedebit in forti*, id est in Deo, *arcus vester, et dissoluta erunt vincula brachiorum et manuum illorum per manus potentes Jacob.* Quia quamvis per orbis terrarum spatia jam nunc triumphus vestri ubique prædicetur victoria, attamen perfectæ pacis dono uberius habebitis perfrui, quando subjugatis sanctæ Ecclesiæ inimicis cum populo Dei audire potestis: *Dominus pugnabit pro vobis, vos tacebitis.* Et illa Joseph benedictio ad vos dirigetur, qua dicitur: *Deus patris tui erit adjutor tuus, et Omnipotens benedicet tibi.* Tunc etiam, juxta vaticinium Isaiæ, quiescere faciet Dominus superbiam infidelium, et arrogantium fortium humiliabit, et pacentur primogeniti pauperum, et pauperes fiducialiter agent. Quin et ille Rex de quo Salomon ait: *Qui sedet in solio judicii, et dissipat omne malum intuitu suo,* consequenter supernæ miserationis respecta vos intuebitur, atque, tranquilla temporum quiete concessa, coronare dignabitur justitiæ corona.

Inter hæc ego quoque humilis vestri clientulus, non immemor beneficiorum quibus me, licet immeritum, de paupertatis stercore voluistis erigere, et cum principibus populi, Deo auctore, in quadam dignitatis sede collocare, cum omni grege mihi credito totam spem meam diu noctuque in precibus ad Deum funbo, quatenus præsentis vitæ prosperitas arrideat ad votum, futuræ beatitudinis felicitas vobis cedat in præmium.

De pacifico imperii statu, de vario procinctus eventu, et quod bis omnibus majus est, de corporis animæque vestræ salute, per præsentium litterarum portitorem nos certificate, quatenus omnium bonorum largitori gratiarum actiones referamus læti. Augustalis imperii vestri sublimitas per multa annorum curricula hic bene regnando proficiat, ut post in paradisi amœnitate operum suorum fructum dulciter carpat. Vale.

EPISTOLA IV.

AD H. ABBATEM B. SALVATORIS.

Profecturus illi valedicit, suorumque ei fratrum necessitates commendat.

Abbati H., germanæ charitatis affectu dulcissime conjuncto, B, dimidium animæ suæ, seipsum in omni fide.

Quia ab ipsis pene infantia vagitibus chara amicitia soliditate in unum quoddam concrevimus, consequitur ut decus hoc sociale sit inter nos inenodabile. Sic enim cor unum et animam unam in Christo habere valebimus, si juxta Apostolum,

alter alterius onera portamus. Ergo longioris viæ, ut bene nosti, iter arrepturus, agere cœpi qualiter nec tu remaneres a me insalutatus, nec ego abirem a te indonatus. Quapropter accipe has litterulas, vice amici directas, quæ et salutationis ex me officium expleant, et mihi in tantæ necessitatis articulo constituto succurrere te commonitum reddant: non quo nunc demum beneficium jungat quos jam olim beneficentia copulaverat, sed, juxta illud Apostoli, ex æqualitate vestra abundantia nostram suppleat inopiam, ut et nostra abundantia vestræ (quando attamen? etsi ita loquimur; divites enim estis) inopiæ sit supplementum. Alioquin, ut Tullius ait, *nimis exiguo est et exiliter ad calculos vocare amicitiam, ut par sit ratio acceptorum et datorum; dilior, inquit, mihi et affluentior videtur esse vera amicitia, nec observare restricte ne plus reddat quam acceperit*. Neque enim verendum est ne quid excidat, aut ne quid in terram defluat, aut ne plus æquo quidem in amicitia jam congeratur. Hujus igitur memor dicti, in omni amicitia thesauro nihil reperiens, quod mihi quidem pretiosius videtur, meipsum tibi trado in omnibus: quo munere (non) ambigo te potissimum frui velle, ut et ego pari modo te fruam in Domino. Unde inter sacra missarum solemnities orationumque libamina, ut ego tui, tu, rogo, sis memor mei, omnique gregi sancti Salvatoris tibi credito, congruæ salutationis verbo ex me præmisso, quo charitatis affectu poteris, me nostrosque omnes commendare curabis. Vale.

EPISTOLA V.

AD AUGIENSES.

Statuit quid a suis pro defuncti Henrici monachi anima amplius persolvendum sit.

BERNO, Dei Matris servus, Augiensium fratrum collegio veram dilectionem in Christo.

Qualis erga me in præcordiorum vestrorum secretis affectus maneat, litterarum vestrarum textus satis intimavit. Qui licet, mellita, ut sic dictum sit, dulcedine totus redundans, de vestra prosperitate, Deoque digna conversatione multum nos lætificaverit, non parum mœstitiæ cordi ingessit, quando lamentabilem fratris nostri Henrici obitum ad memoriam revocavit, quem non tam mortuum lugemus, utpote quem mortalem sciebamus, quam tam subito, heu! nobis ablatum dolemus. Verum quia nunc magis, ut cujusdam utar verbis, tempus est medelæ quam querelæ, abstergantur lacrymis genæ, abscedat luctus, fugiat dolor et gemitus, sit nobis et illi in communi consolatio Christi.

Pro ejus vero animæ absolutione, quanquam scilicet ac humanæ sorti debitum non dubitemus vos jam explevisse officium, aliquid tamen necessario putavimus adjiciendum, omnino æquum judicantes ut is qui, juxta vestræ professionis testimonium, in exteriori actione pro communi omnium nostrum utilitate hic, quoad vixit, cum Martha bene ministraverat, interveniente orationis vestræ suffragio,

nunc cum Maria optimam partem habere valeat in Christo. Vobis itaque in unum congregatis et meo spiritu, fraterne rogamus ut continuos triginta dies computetis, ex quibus nullus intermitatur quin salutaris hostia pro ejusdem fratris anima immoletur, cum totidem psalteriis et vigiliis, ita ut in prima die pascantur pauperes C, in tertia CC, in septima CCC, in tricesima CCCC, ut hujus millenariæ perfectionis summa ibi fiat remissio plena, *ubi melior est dies una in atris Domini super millia*. Vobis vero fratribus nostris, nec non et clericis per cellas nostras constitutis, in supradictis quatuor diebus congruam et convenientem pro charitatis officio refectionem parari censemus. Hujus dispositionis ordinatorem ac provisorem dominum Titebaldum esse volumus, cui etiam fratrem Alawicum una cum his qui foris sunt ministerialibus adiutorem deputamus. Vale.

EPISTOLA VI.

AD BURCHARDUM ABBATEM.

Illi obitum Henrici monachi Augiensis nuntiat.

Unice dilecto abbati BURCHARDO, B., cuculligerorum meritis extremus, indiscretæ fidei pignus.

Licet apostolica auctoritate de charorum in Christo dormientium (obitu) prohibeamur constrirari, pietatis tamen affectus ad dolorem excitat pectus. Sed congruus in utriusque modus est habendus, quatenus de illata mortis conditione sic pietas cogat flere, ut de futura beatæ immortalitatis gloria spes conducat ad gaudere. Quod nunc de charissimi fratris nostri Henrici corporis depositione necessario nobis agendum esse credimus, quando quidem Iscrymiese cum nos revocare ulterius non possumus, cum utique, si hoc prodesset, solæ Domini imprimis pro sui clementia lacrymæ sufficere possent. Pro quo etiam omnis pene cohors palatina gemit trahitque suspiria. Quapropter tergantur lacrymæ, preces pro ejus requie ad Deum fundantur assidue. Non sit consolatio abscondita ab oculis nostris; quia ipse qui mortis venas siccavit, et infernum iter fratris dividendum confregit, illum, ut speramus, de medio mortalium ideo eripuit ut morte vitam meliorem commutaret. Ideoque pereunte tristitia succedat lætitia, maxime cum, Salomone teste, *melior sit dies mortis die natiuitatis*: quia nimirum cum peccator moritur; peccare jam desistit *justus vero in memoria æterna erit, et ab auditione mala non timebit*.

Hunc igitur, mi præcordialis amor, omnigena te prece deprecor ut, quia nostri amoris mediastinum non tam perdidimus quam ante nos ad Creatorem præmisimus, amodo in germanæ charitatis vinculo ligemur arctius; ut non jam duo, sed unum semper vivamus in Christo. Vale.

EPISTOLA VII.

AD II. EPISCOPUM.

Queritur ejus sibi copiam in loco et die constituto fuisse subtractam, rogatque ut se amari patiatur.

Præluendo magnorum speculo H. antistiti venerando, B. ac si indignum Dei Matris ac Virginis mactipium, sinceræ devotionis obsequium.

Si veterum illa sententia constabit, *amicorum* (omnia) esse communia, nihilominus omnia et ipsius amicitiae jura, quæ qui amittit, jure amici nomen perdit, quandoquidem illius animum non custodit, qui, ut usitato cujusdam utar verbo, est ei *alter ego*. Non enim, ut tuus ait Tullius, *debet amicitiarum, sicut aliarum rerum esse satietas. Tuus, non vester*, ideo dixi, quia, salva interim seorsum reverentia, non ut nunc episcopum, sed ut quondam amicum te statui alloquendum. Cujus vocabuli officiique pariter, ut mihi videre videor, oblitus, novos quosdam moliris modos: cum juxta prædicti familiaris tui sententiam, veterima quæque, ut cavina quæ vetustatem ferunt, esse debent suavissima; verumque, secundum ipsius testimonium, illud sit quod dicitur, multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiae munus expletum sit.

Nos vero quamvis multum temporis in amicitiae vetustate jam explevimus, nondum tamen vel unius sextarii, ne dicam modii, summam in hujusmodi vetustatis consuetudine consumpsimus. Et tu, velut jam tam honestæ virtutis munere officiose inter nos expleto, ita te subito ab affabilitate subtrahis, ut nec salutari a me patiaris? Ergo postquam nuper, te abeunte, prælibatis osculis valefacientes ab invicem discessimus, sponsionis tuæ verba, quibus te in revertendo me potissimum exoptitum promittebas, velut dulcissimum pignus in arca cordis servabam, die noctuque ad optatissimum reditus tui nuntium suspensus manebam, cum ecce subito cum voto gratulationis legationem suscipio, quæ mihi injunxit tibi occurrere die constituto. Sed, quo fato nescio, spe frustratus maneo. Ego pessulum ostii mei in corde tibi dilecto aperui; at tu declinaveras atque transieras, mihi que insalutato pro vestigiis amoris reliqueras stimulos doloris, cum ergo versa vice per glacies et aquas, amoris tui igne succensus, ad te transire essem paratus; ut in me studio et officio benevolentiae impleretur quod dicitur: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam*.

Quapropter gratæ vicissitudinis munus amico rependo, teque mihi ad salutandum, colloquendum amplexandumque totum ciliis contrade, ut qui, sola inter nos benevolentia interveniente, cœpimus gratis amare, arctius in Christi charitate valeamus a modo cor unum et animam unam habere. Alioquin attende quod tu ipse testatus es Tullium dixisse: *Charitate enim, inquit, benevolentique sublata omnis est vitæ sublata jucunditas. Vale*.

EPISTOLA VIII.

AD A. EPISCOPUM.

Monet ne in diligendo Henrici imperatoris successore præceps sit, sed omnia communicato cum aliis consilio agat.

Domno antitisti glorioso A. B. Dei Matris ac Virginis servus, debiti famulatus et orationis munus. Licet ob primi parentis culpam assidue charorum mortem cogamur deflere, convenit tamen in illo consolari, qui est primogenitus mortuorum et prin-

ceps regum erræ. Unde de (morte) charissimi servatoris nostri regis et imperatoris H. tandem quantumcumque velut consolati, has etiam consolatorias litteras vestræ direximus sanctitati, sollicita admonentes tam ejus digne memoriam semper habere, quam etiam de regni vestri statu non negligere. Quod tunc recte facitis, si minus præcipites in consiliis vestris festinatis. Decet vos, ut sapientes, regni vestri exspectare consortes, quatenus nunc iterum unius regis cara jungat societas, regat auctoritas, gloriosos reddat civilitas, quos hactenus nulla Alpium potuit separare asperitas, nec publica aut privata causarum sequestrare. Sciatis enim publicum conventum omnium nostrum prid. Non. Sept. esse juxta Rhenum, in loco qui dicitur Kambe, ubi, si quid utilitatis Domino adjuvante regno nostro fuerit pertractatum, vobis quoque erit proficuum. Nam omnia nostra, vestra: ut, versa vice, omnia vestra, nostra.

Te, inclita Italia, soror salutat Francia, suadens unitatis fœdera, quoad libere mutua valeatis oscula, ut Deus pacis et consolationis velociter conterat Satanam sub pedibus vestris. Si enim inter vos sociale bonum firmiter constabit, si illud antiquum vestrum *idem velle ac nolle* nullo modo titubabit. Hanc amicitiae legem natura velut quoddam solidarium, ex quo Caroli cœperunt, Ottones in Henrico desierunt, vobis præ omnibus contradit munus, ut quasi unus animus esset in vobis pluribus.

Quapropter agite consulte, jus amicitiae servate, magni consilii angelum exspectate, quia scriptum est: *Omnia fac cum consilio, et post factum non penitebis*. Hæc habui pauca quæ commemorarem benivole; vos autem suscipite amice. Leonem vestrum, imo et nostrum, fortissimum fide, et Henricum, virum antiqua virtute, ex nostro officio salute. Propterea tibi, A., seorsum gratias referimus, quia nostra, ac si propria, [te] tueri cognovimus.

EPISTOLA IX.

AD H. EPISCOPUM.

Petit ab eo reliquias S. Ursi Martyris, cujus corpus transferendum esse inaudierat.

Domno H. antistitum flori, omnigenarumque virtutum decori, B. Dei Matris ac Virginis servus, omneque fraternum Augensis cœnobii collegium, summum et indeficiens bonum.

Si quid inter cœlestis aulæ milites distare potest, hi nimirum præstare videntur qui per ascensum purpureum ad illud aureum nostri pacifici regis pervenire meruerunt reclinatorium. Hic apostolorum limina teruntur, hinc martyrum suffragia postulatur, populi conveniunt, vota vovent et solvunt ut per vitulos labiorum gratum Deo offerant sacrificium. Et quia illius ferculi media, unde ad superius dictum reclinatorium ascenditur, charitate sunt constrata, merito quisquis ad illud verum esse fidei tendit, per alium sperare debet quod ipse consequi non valet. Testatur hoc apostolica auctoritas, quæ sic præcipiendo dicit: *Alter alterius onera*

portate, et sic adimplebitis legem Christi; et Jacobus: A *Orate pro invicem, ut salvemini.*

Si hujusmodi salvatio per hos quorum adhuc corpus corrumpitur et aggravat animam, potest promereri, multo magis Deo auctore ab his salvari (nos) sperandum, quorum animæ jam cum Christo in cœlesti exsultant gloria, ubi in justorum habitaculis resonat vox exultationis et salutis. Hujus rei gratia ad te, reverendissime Patrum, credimus has litteras destinare, per quas indubitanter speremus charitatis dona posse impetrare. Respersit namque nos odor dulcis famæ qua comperimus vos sancti ac ter quaterque beati martyris *Ursi*, videlicet patroni vestri, (corpus) velle transferre, quod omnino nobis gaudio sciatis fore. Quapropter te, qui, fidei merito sedisque episcopalis privilegio, tam præclari officii minister præcipuus digne existis, primum venerantes, deinde cunctos qui piæ religionis studio ad id ipsum conveniunt, humillimo cordis affectu salutantes, devoti rogamus et supplices quatenus, pro munere benedictionis, mereamur per vos donari tanti patroni reliquiis.

Hujus voti si Deo auspice compotes fuerimus, diem etiam passionis, vel si qua ejusdem gesta martyris penes vos habentur, nobis transmitti modis omnibus adoptamus, quatenus nunc apud memoriam beati martyris velut in agro Dominico simul orationum semina jaciamus lacrymantes, ut, per ejus intercessionem, in fine honorum operum manipulos ad cœlestem arcam reportare mereamur ovantes. Vale.

EPISTOLA X.

AD CUNONEM.

Ab illo ejusdem sancti martyris Ursi reliquias expetit.

Virtutum viro, ideoque Cunonis nomine digno, B. sanctæ Mariæ semper virginis mancipium, una cum congregatione sibi credita, fraternæ charitatis munia.

Quia te quatuor quaternarum virtutum generibus re ipsa quadratum esse comperimus, petitionis nostræ affectum tibi pandere non ambigimus. Est nobis in proximo locus, divino cultui aptandus, quem aliquo raro sacrarum reliquiarum ornatu dotare cupientes, has tibi litterulas per fratrem nostrum P. transmisimus, suppliciter deprecantes uti ex benigno charitatis tuæ munere aliquam portionem ex sacratissimo corpore beati *Ursi* martyris Christi ac patroni vestri nobis liceat contingere, ut simul habeamus unde in commune in Domino semper gaudeamus.

Nos vero pro hujusmodi recompensatione promittimus tibi indiscretæ fidei pignus interim inviolabile, donec ipsum Dominum recipias in præmium, si nunc pro ejus amore nostro satisfacere curabis desiderio.

EPISTOLA XI.

AD FRIDERICUM.

Cur Cassianus collator a tam multis reprehendatur, etc.

SUUS SUO, BERN. FRIDERICO, ut veræ pacis diviti, cum misericordia et veritate semper osculanti bonum quo non præstantius.

A Ignis ille perpetuus, de quo legislatori a Domino præcipitur ut nunquam de altari deficiat, in arcu cordis tui jugiter flagrat, ex quo thymiana devotæ orationis suave adoleatur. Cujus ego, inter cæteros amicitia tuæ viros, odore attractus, etiam si volo, immemor tui esse nequeo, præsertim cum tui verba sapientis, juxta illud Salomonis, sint apud me quasi *clavi in altum defixi*, quorum ego vel memoria ipse recreor. Igitur dum præsentis anno Colonie convenissemus, ibique dulcis quædam de sacra Scriptura inter nos habita esset collatio, subito quæstionem intulisti cur Cassianus, qui *de institutione monachorum* multa composuit utilia, idem reperiat qui præcipue ejusdem reprehensor esse videatur [*apogr. reprehensores esse videantur*]. Ades ergo, animadvertens quæ dico.

B Cassiodorus, ex senatore monachus, vir in divinis et humanis litteris eruditus, cum psalmi sexagesimi noni primum versum, qui sic incipit: *Deus in adiutorium meum intende*, exposuisset, adjunxit: « Sed, non sequendus in omnibus generaliter, hunc locum facundissimus Cassianus, in decima collatione plurima de ejusdem versus hujus utilitate edisserens, tanto honore concelebrat, ut, quidquid monachi assumpserint sine hujus versicula trina iteratione non inchoent. » Item in alio opere ad monasterii sui fratres (*De instit. divin. lit. c. 29.*): « Cassianum, inquit, presbyterum, qui conscripsit de institutione fidelium monachorum, sedulo legite, libenter audite, qui inter initia ipsa sancti propositi octo principalia vitia dicit esse fugienda. » Et paulo post:

C « Qui tamen de libero arbitrio a beato Prospero jure culpatus est. Unde monemus ut, in talibus rebus excedentem, sub cautela legere debeatis. Cujus dicta Victor Martyritanus [*Cod. Mataritanus*] Afer episcopus, ita Domino juvante, purgavit, et quæ minus erant addidit, ut ei rerum istarum palma merito conferatur. »

Qui a tribus reprehenditur, quorum testimoniis errasse convincitur, dum Cassiodorus dicit eundem non in omnibus sequendum, et beatum Prosperum jure de libero arbitrio eum culpasse affirmat, et Victorem episcopum ejus dicta purgasse collaudat. Et quantum a quibus vel unde reprehenderetur, hoc est: de libero arbitrio jam aliquatenus audisti. Nunc ubi locorum in scripturis suis hæreticus ille error lateat, charitas vestra diligenter advertat.

D In libro ipsius, qui prætitulatur *De protectione Dei*, introducit idem Cassianus quemdam Chæremone nomine, de gratia et libero arbitrio disputantem, cujus per omnia se probasse ac suscepisse ostendit sententiam. Ubi ab eo loco, in quo dicit: *Adest igitur nobis inseparabiliter semper divina protectio*, usque ad ejusdem pene collationis finem, a veritatis linea exorbitare videtur, dum alterno quodam sensu ex sacra Scriptura adversa sibi quædam colligit, ex quibus, generali omnium fidelium divisione habita, affirmare contendit quod alii sint quos Deus per gratiam salvet, alii quos natura per libe-

rum arbitrium justificet. Unde de Deo infert: « Qui cum in nobis ortum quemdam bonæ voluntatis inspexerit, illuminat eam confestim atque confortat, et incitat ad salutem, incrementum tribuens ei, quam vel ipse plantavit, vel nostro conatu viderit evenisse, etc. »

Si vero objicis nil jam reprehensionis in illo reperiri posse, eo quod supra diximus, auctore episcopo eundem emendatum fuisse Cassiodoro teste, noveris illum emendatum penes nos minime haberi; sicut nec ipse Cassiodorus tunc temporis habuit quando hæc scripsit. Unde et dicit: « Quem, librum videlicet, inter alios de Africæ partibus cito nobis credimus esse dirigendum. Sed vos, inquit, charissimi fratres, Deo juvante eas partes legite quas salubriter cognoscitur ille laudasse, » nisi forte tu illum habeas, in quo, inter odoriferas suavium sententiarum rosas, spinas errorum inveniri non metuas; nec illud Virgilianum ibi putes auribus admittendum.

. . . fugite, o pueri, latet anguis in herba.

Verum ne fastidium lectori videamur ingerere, si omnia hujusmodi falsitatis dogmata in hac epistolari brevitate volumus detegere, præcipue cum contra easdem hæreticæ pravitatis ineptias Dei gratiam impugnare nitentes liber exstet catholicus a beato sæpe jam dicto Prospero editus, libet pauca de multis ejusdem gratiæ divini defensoris verba ponere, ut clareat ex adverso quis horum merito ferat palmam ex hoc certaminis campo.

Postquam enim doctor prædictus in catholica acie constitutus, inimicum gratiæ Dei sacræ Scripturæ armatura expugnavit, murumque infidelitatis fidei ariete contrivit, ante finem libri sic ait: « Necessarium nunc sane æstimo, ante conclusionem voluminis, ea quæ ostendimus non congruere catholice veritati breviter conjunctimque digerere, ut quæ interjectis responsionibus nostris possunt recordationem legentis effugere, fidelius simul decursa recolantur. »

A. Prima ergo diffinitione dictum est (Prosper), « non solum actuum, verum etiam cogitationum bonarum ex Deo esse principium, qui nobis et initia sanctæ voluntatis inspirat, et virtutem atque operationem eorum quæ recte cupimus tribuit peragendi. Omne enim datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum; qui et incipit quæ bona sunt, et exsequitur et consummat in nobis. » Quod et nos valde amplectimur catholicumque esse profitemur.

B. Secunda diffinitione dictum est: (CASSIAN.) « Adest igitur inseparabiliter nobis divina protectio, tantaque est erga creaturam pietas Creatoris, ut non solum comitetur eam, sed etiam præcedat jugiter providentia. Quam expertus Propheta confitetur, dicens: *Deus meus, misericordia ejus præveniet me.* Qui, cum in nobis ortum quemdam bonæ voluntatis inspexerit, illuminat eam atque confortat, et incitat

ad salutem, incrementum tribuens ei, quam vel ipse plantavit, vel nostro conatu viderit emerisse. (PROSP.) Jam hic a præmissa diffinitione descenditur, et quod totum gratiæ fuerat datum, ex parte nunc libero arbitrio deputatur.

C. Tertia diffinitione dictum est (CASSIAN.): « Nisi quod in his omnibus et gratia Dei et libertas declaratur arbitrii, qui etiam interdum suis motibus homo ad virtutum possit extendi appetitus, semper vero a Domino indigeat adjuvari. Nec enim cum voluerit quis, sanitate perfruitur, aut de ægritudinis morbo per arbitrii sui desiderium liberatur. » Quasi medicus noster non etiam hoc donet morbidis ut veram desiderent sanitatem.

A. Quarta diffinitione dictum est: « Ut autem evidentius clareat, etiam per naturæ bonum, quod beneficio Creatoris indultum est, nonnunquam bonarum voluntatum prodire principia, quæ tamen, nisi a Domino dirigantur, ad consummationem virtutum pervenire non possunt, Apostolus testatus est dicens: *Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non possum.* » Quasi Apostolus ex naturali affectu, et non ex gratiæ bono, bonam habeat voluntatem, qui profitetur ex Deo sibi esse sufficientiam cogitandi.

Quinta diffinitione dictum est: « Et ita sunt hæc quodammodo indiscrete permista atque confusa, ut quid ex quo pendeat inter multos magna quæstione volvatur, id est, utrum, quia initium bonæ voluntatis præbuerimus, misereatur nostri Deus; an, quia Deus miseretur, consequamur bonæ voluntatis initium. Multi enim hæc singula credentes ac justo amplius asserentes variis sibi que contrariis sunt erroribus involuti. Si enim dixerimus nostrum esse bonæ principium voluntatis, quid fuit in persecutore Paulo, quid in publicano Matthæo, quorum unus cruore ac suppliciis innocentum, alius violentiis ac rapinis publicis incubans attrahitur ad salutem? Sin vero pro gratia Dei semper inspirari bonæ voluntatis principia dixerimus, quid de Zachæi fide, quid de illius pietate in crube latronis dicemus, qui, desiderio suo vim quamdam regnis cœlestibus inferentes, specialia vocationis monita prævenerunt? » (PROSP.) In errore esse dicitur et is qui ex gratia nasci bonam voluntatem, et is qui dicit gratiam ex bona pendere voluntate; et tamen utraque sententia suscipienda decernitur, dum unius in Paulo et Matthæo, alterius in Zachæo et latrone forma præfigitur.

Sexta diffinitione dictum est: (CASSIAN.) « Hæc ergo duo, id est gratia vel liberum arbitrium, sibi quidem invicem videntur adversa; sed utraque concordant et utramque nos pariter debere suscipere pietatis ratione colligimus, ne, unum horum homini subtrahentes, ecclesiasticæ fidei regulam excessisse videamur. » (PROSP.) Quasi ita utrumque recipiendum ut in aliis hominibus voluntas gratiam, in aliis gratia præveniat voluntatem; et non ita ut in omnibus voluntas gratiam subsequatur: quoniam,

secundum ipsos, si aufertur liberum arbitrium, cum gratia prævenitur, aufertur gratia, cum libero arbitrio prævenitur.

Septima diffinitione dictum est (CASSIAN.): Concepit ergo Adam post prævaricationem, quam non habuerat, scientiam mali; boni vero scientiam, quam accederat, non amisit: » (PROSP.) Cum utrumque sit falsum, quia et a quanto malo Adam cavere deberet, Deo monente prædidicit, et in quanto bono esset constitutus, dum diabolo credidit, oblitus est. Sicut autem pessima scientia mali est malum esse, ita pessima ignorantia boni est bonum non esse.

Octava diffinitione dictum est (CASSIAN.): « Unde cavendum nobis est ne ita ad Deum omnia sanctorum merita referamus, ut nil, nisi quod malum est, humanæ naturæ ascribamus. » (PROSP.) Quasi natura ante gratiam non sit in damnatione, non sit in cæcitate, non sit in vulnere, aut non gratis justificati sint, quorum inde sunt merita, unde justitia.

Nona diffinitione dictum est (CASSIAN.): « Dubitari ergo non potest inesse omni animæ naturaliter virtutum semina, beneficio Creatoris inserta. Sed, nisi hæc opitulatione Dei fuerint excitata, ad incrementum perfectionis non poterunt pervenire. » (PROSP.) Quasi de spiritualibus bonis nihil Adam prævaricando perdidit, et virtus non, ut habeatur, danda, sed, ut facilius perfectionem apprehendat, hortanda sit.

Decima diffinitione dictum est (CASSIAN.): « Quod etiam in Job, probatissimo athleta suo, cum cum diabolus expetisset ad singulare certamen, divinam legimus providisse juditiam. Si enim contra inimicum non sua virtute, sed Deo solius fuisset gratia protegente congressus, et, absque ulla virtute patientiæ suæ, divina tantum opitulatione suffultus, multiplices illas ac tota inimici crudelitate quæsitæ tentationum moles et exitia pertulisset, quomodo non illam calumniosam diabolus, quam prius miserat, vocem adversus eum justius iterasset: *Nunquid Job gratis colit Deum? Nonne tu vallasti eum et universam substantiam ejus per circuitum? Sed aufer manum tuam, id est, sine eum tecum suis viribus decertare, nisi in faciem tuam benedixerit tibi.* Sed cum nullam hujuscemodi querimoniam calumniosus hostis post conflictum audeat iterare, non Dei, sed illius se victum viribus confitetur. Licet enim gratia Dei non in totum illi defuisse credenda sit, tantam tentatori tentandi tribuit potestatem, quantam et illum resistendi noverat habere virtutem. » (PROSP.) Si Deus scivit tantummodo quod Job posset, non etiam donavit ut posset; testis patientiæ ejus, non auxiliator fuit. Et in quo erit necessarium gratiæ adjutorium, si humanis solis viribus tanta illa est patrata victoria.

Undecima diffinitione dictum est de centurionis fide (CASSIAN.): « Miratur eum Dominus atque eum laudat, cunctisque illis qui ex Israelis populo crediderant, præfert, dicens: *Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.* Nullius enim laudis ac me-

riti esset, si id in eo Dominus quod ipse donaverat prætulisset. » (PROSP.) Impius sensus, qui putat beatorem esse hominem, cui Deus nil dederit, quam cui universa contulerit.

Duodecima diffinitione dictum est (CASSIAN.): « Inde est quod orantes non solum protectorem, sed etiam susceptorum Dominum vocamus. In eo enim quod prior advocat et ignorantes nos atque invitos attrahit ad salutem, protector atque Salvator est. In eo autem quod annitentibus nobis opem ferre, refugientesque suscipere ac munire consuevit, susceptor ac refugium nominatur. » (PROSP.) Huic sententiæ is potest præbere consensum, qui se a Christo non vult esse salvatum. His itaque diffinitionibus hoc docetur, hoc scribitur, hoc editis disputationibus prædicatur, quod, Adam peccante, anima ejus læsa non fuerit, sanumque in eo manserit unde peccavit: si quidem scientiam boni, quam acceperat, non amisit, nec potuerint posteri ejus perdere, cujus damnatum nec ille pertulerit; inesse autem omni animæ naturaliter virtutum semina, beneficio Creatoris inserta, ut possit, qui voluerit, iudicio naturali Dei gratiam prævenire et adjutorium ejus, quo facilius ad perfectionem perveniat, promereri: qui nullius sit laudis ac meriti qui donatis bonis, non propriis adornatur; cavendum quoque esse ne ita ad Deum omnia sanctorum merita referantur quasi per se nil boni possit agere humana natura, cum tanta sit virtutum ejus integritas, ut etiam ipsum diabolum sævitiamque ejus usque ad extrema supplicia sine auxilio Dei valcat dimicare. Hanc autem possibilitatem in omnibus hominibus esse naturaliter, sed non omnes ingeneratis sibi uti velle virtutibus. Tantam autem circa universos homines bonitatem esse Creatoris, ut alii ab eo, quia sponte veniant, suscipiantur laudati; alii autem, quia resistunt, attrahantur inviti, atque ideo volentium susceptor, nolentium vero Salvator sit. Et cum pars Ecclesiæ ex gratia, pars autem justificetur arbitrio, gloriosiores sint quos natura provexerit quam quos gratia liberarit, quia ad omne opus bonum tam libera sit voluntas in Adæ posteris quam in Adam fuerit ante peccatum. (*Hucusque Prosper.*)

Hæc interim tibi ad ea quæ interrogasti, dilectissime, sufficiant. Cæterum si quid plenius super hoc nosse desideras, ipsum librum beati Prosperi inde compositum lege, et liquido comprobabis Cassianum, virum licet in aliis probatum, in hac parte jure culpatum.

Nunc igitur ad te, mi præcordialis amor, stylus vertatur, ut quia in mei pectoris arca diligenter servaris, debito charitatis officio saluteris. Cupio te in omnibus tuimet sollicitum esse, et juxta illud Sapientis te ipsum agnoscere. Ecce mundus in maligno positus est. Qui diligit mundum, diligit malignum. Qui diligit malignum, non diligit Deum. Superest igitur ut qui diligit Deum, non diligat mundum. Unde et Joannes admonet dicens: *Nolite di-*

Agere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Felix illa conscientia quæ mundanæ substantiæ subsidiis, sine quibus hæc præsens vita non ducitur, sic utitur ad usum ut non abutatur ad luxum! Quæ puro mentis intuitu captiosa hæreticæ deceptionis prævidens reticula, diabolica terræ voraginis cavet profunda, sicque hostis callidi insidias, ne latenter irrepant, explorat, ut laqueos ejus evadat, sicut ille qui dicebat: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium; laqueus contritus est, et nos liberati sumus. Adjutorium nostrum in nomine Domini.* Cujus adjutorio confisus cum hoste congregere securus, hoc semper volvens in animo, quia corona non nisi certamini debetur le-

gitimo. Unde in rationali pectoris tui sint quatuor ordines lapidum jugiter inclusi, singuli ternis patriarcharum nominibus inscripti, ut, quatuor principalium virtutum excellentia insignitus, sanctæ Trinitatis fidem confitearis securus. Sic enim, sanctorum Patrum memoriam, velut quoddam honorum operum decus, in sanctuario pectoris die noctuque gestando, dignus eris qui de medio fratrum tuorum eligaris, ut sacerdotio coram Deo fungaris. In cujus dignitatis gradu constitutus, semper in ara cordis effliciaris Deo victima salutaris, victima sale sapientiæ condita, atque igne Spiritus sancti concremata. De quo igne et sale videtur Dominus in Evangelio dixisse: *Omnis enim igne salietur, et omnis victima salietur.* Vale.

BERNONIS EPISTOLARUM FRAGMENTA

I.

AD HEINRICUM REGEM.

[*Apud Mabill. Annal. Bened. lib. LVIII, n. 91, ad an. 1045, ubi fragmentum sequens narrationi suæ intermistum edidit, ut hic exhibetur.*]

Forle adhuc Turegi (*Zurich*) morabatur Heinricus rex, cum ad eum epistolam scripsit Beruo Augiensis abbas, sub hac inscriptione: «*Domino meo, regum invictissimo, Heinrico pacifico, orthodoxæ fidei propagatori gloriosissimo, BERN, licet meritorum qualitate omnium suorum extremus, volivæ servitutis, assiduæque orationis munus.*» In hac epistola Beruo Heinricum laudat quod Petro regi, ad ipsum suppliciter confugienti, sinum pietatis expanderit, et non solum nullam vindictam de his quæ in se commiserat sumpserit, sed miro charitatis affectu foviverit ac juverit, quousque, Christo adjuvante, eum regno suo restituisset. Tum subdit. «*Hæc pauca habui quæ, vestri amoris impatiens, pro tempore dicerem, vestræque majestatis excellentiæ benivole dirigerem. Subjeci etiam sermones duos, unum de Epiphania, alterum de Cæna Domini, in quo aliquid de pœnitentia, etsi non ut debui, tamen prout potui, disputavi, suppliciter deprecans ut, si dignum ducitis, illos nostris scriptis adnecti jubeatis.*» Post hos sermones iterum redit ad laudes Heinrici; dein agit pro Hirmingarde Turegensi abbatissa, quæ ob stuprum gradu exciderat. «*Dico, inquit, de Hirmingarta, quondam in Turego abbatissa, sed modo pro sui culpa merito dejecta. Illa quondam cælesti Sponso conjuncta, illud dulce divini carminis epithalamium potuit cantare: Osculetur me osculo oris sui. Nunc, velut adultera et prostituta, virginei decoris cogitur deslere detrimenta.*» Et infra: «*Nunc igitur regale vestræ pietatis decus appello, suppliciterque exoro ut misericordiæ opus, quod ex divina inspiratione cunctis in regno vestro manentibus concessistis, huic miseræ ac infelici feminae non negetis... Ecce nunc ex toto corde ad Deum*

conversa laborat in gemitu; lavat per singulas noctes lectum suum... Accedat etiam domnæ meæ reginæ Agnæ intercessio, quæ apud vos ob Dei amorem ei obtineat pristini honoris redintegrationem.» Hæc raptim et carptim ex codice Villingensi olim excerpimus.

II.

[*Edidit Marten. lib. De antiq. Eccl. Rit., tom. IV. lib. II, cap. 15, num. 3, qui inscribitur! Quæ Psalterii versio in cantu ecclesiastico olim adhibita. Martenii verba damus quæ fragmentum præcedunt et sequuntur.*]

«*Jam vero, cum plures exstiterint Psalterii versiones antiquæ, optabit forsitan aliquis rescire quænam polissimum in divinis officiis olim adhibita sit. Sanctus Hieronymus in epistola 185, ad Sanniam et Fretellam, scribit versionem septuaginta Interpretum, «*qualis, inquit, habetur in Hexaplis, et quæ in eruditorum libris incorrupta et immaculata reservatur... Hierosolymæ atque in Orientis Ecclesiis*» decantari. Præter hanc versionem alia exstitit, ejusdem Hieronymi judicio minus castigata, quæ dicebatur Communis, vulgata, et Luciani editio, qua in divinis celebrandis laudibus utebantur Romani. Accuratam LXX versionem cum in Latinum sermonem transtulisset. Vulgata posthabita, eandem recepit Ecclesia Gallicana, unde et Gallicani Psalterii nomen illi inditum est. Audiendus est hæc de re Walfridus in libro De rebus ecclesiasticis, cap. 15 sub finem: «*Psalmi autem cum secundum septuaginta Interpretes Romani adhuc habeant, Galli et Germanorum aliqui secundum emendationem quam Hieronymus Pater de Septuaginta editione composuit, Psalterium cantant: quam Gregorius Turonensis episcopus a Patribus Romanis mutuam in Galliarum dicitur Ecclesias transtulisse.*» Eadem est Bernonis abbatis Augiensis sententia, tametsi de tempore quo hæc versio a Gallis sit recepta, a Walfrido discrepet. Sic enim in ms. ad Meginfridum et Bernonem epistola agens de sancto Hieronymo: *Inter cætera ex emendata septuaginta Interpretum translatione Psalterium ex Græco in Latinum vertit, illudque cantandum omnibus Gallis ac quibusdam Germaniæ Ecclesiis tradidit. Et ob hoc Gallicanum Psalterium appellavit, Romanis adhuc ex corrupta Vulgata editione Psalterium canentibus: ex qua Ro-**